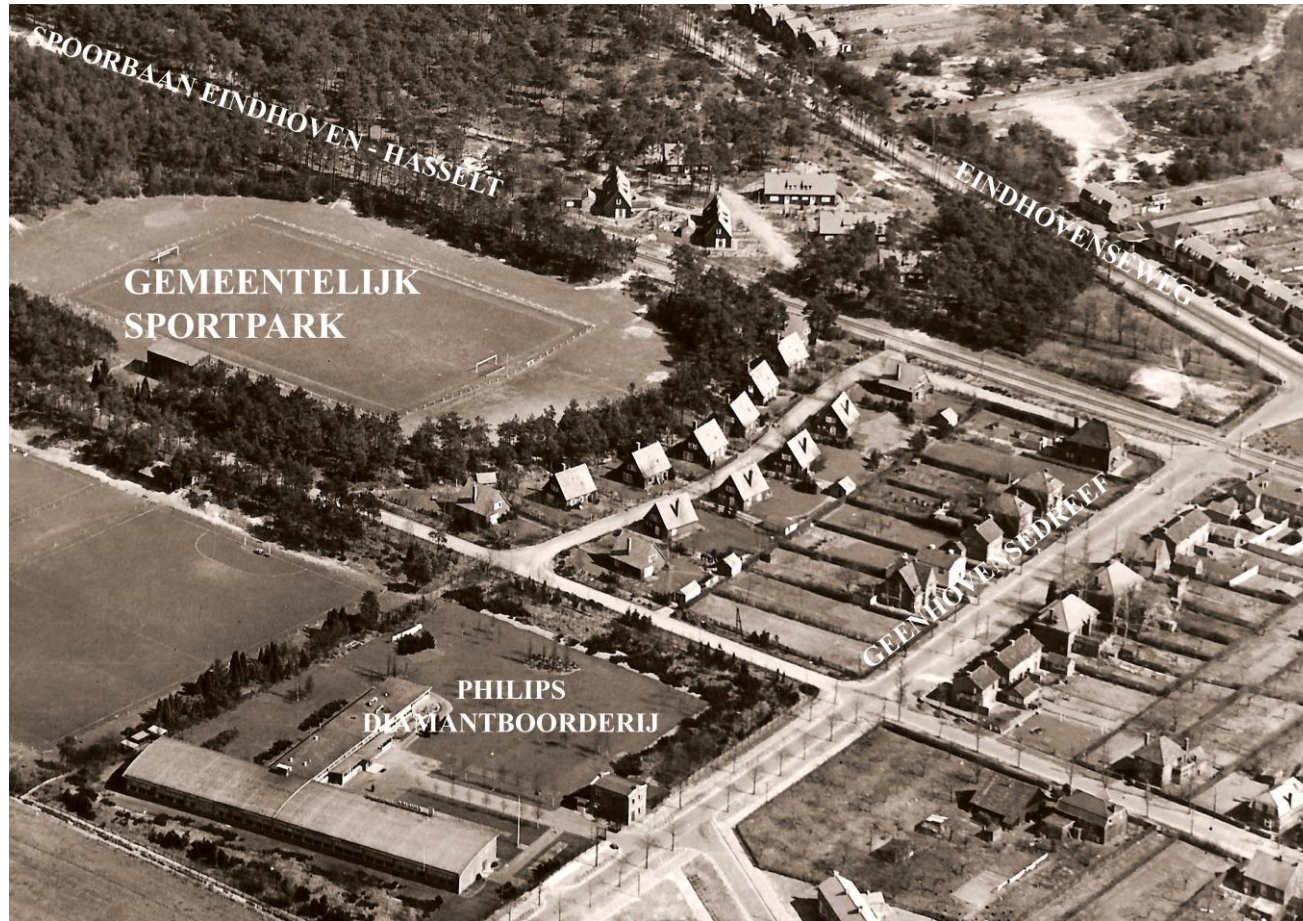

Eksterlaan en Merellaan

CULTUURHISTORISCHE BESCHRIJVING EN WAARDESTELLING

COLOFON

tekst: Cultuurhistorisch Bureau Hüsken en Zoon / W.L.P. Coolen

foto's: Cultuurhistorisch Bureau Hüsken en Zoon

foto omslag: luchtfoto van het complex in 1955

© 2016

Inleiding

Tijdens de oorlog was de NV PHILIPS met haar diamantboordrij tijdelijk in Valkenswaard gevestigd in de voormalige JASNEVA sigarenfabriek aan de Eindhovenseweg. Na de oorlog besloot het bedrijf om dit onderdeel definitief in Valkenswaard te vestigen. Op 2 september 1948 opende de NV PHILIPS dan ook een eerste vestiging in de vorm van een diamantboorderij aan de Geenhovensedreef.

Naast de bedrijfsactiviteiten was het bedrijf actief op sociaal-maatschappelijk gebied. Daartoe behoorde ook de zorg voor de huisvesting van werknemers.

Zodoende wilde het bedrijf voorzien in huurwoningen voor zijn Valkenswaardse medewerkers en de keuze viel daarbij op een gebied pal naast de fabriek. De grote woningnood noopte tot allerlei creatieve oplossingen om veel en snel te kunnen bouwen. Het bouwbureau van het bedrijf wist contacten te leggen om houten prefabwoningen te importeren uit Zweden en uit Oostenrijk. Het Dutch Import and Export House Ltd. in Den Haag importeerde de bouwpakketten voor houten woningen uit Oostenrijk met de toepasselijke naam AUSTRIA-woning.

In Oostenrijk waren diverse fabrikanten die zich hadden verenigd in het Österreichische Holzbauverband. Deze organisatie beschikte over een gemeenschappelijk architectenbureau dat ontwerpen vervaardigde voor diverse landen. Zo werd voor de Nederlandse markt onder andere het type 'Holland Huis' ontworpen.

Op die manier werden honderden woningen gerealiseerd, vooral in Eindhoven. Maar ook in de regio verschenen de zogenaamde 'Oostenrijkse woningen', soms in grote complexen, maar ook kleinschalig. Vermeldenswaardig is het feit dat in Oostenrijk voedselschaarste heerste en zodoende werd overeengekomen dat de betaling gedeeltelijk (ca. 70%) zou plaatsvinden in de vorm van de levering van aardappelen.

PHILIPS realiseerde in 1947 een complex van 14 vrijstaande woningen. De gemeente was in die tijd met een eigen woningbedrijf ook actief op het gebied van de volkshuisvesting met de realisering van woningwetwoningen. PHILIPS bood de gemeente aan om door zijn tussenkomst een contingent van 13 Oostenrijkse woningen beschikbaar te stellen op voorwaarde dat tenminste drie woningen voor de huisvesting van personeelsleden ter beschikking zouden worden gesteld. De gemeente aanvaardde dit aanbod en zo werd het complex een jaar later uitgebreid met 6 blokjes van twee-onder-een-kap in de Eksterlaan.

Typering van het gebied

Het gebogen en kronkelende verloop van de eenvoudig ingerichte geasfalteerde straten in combinatie met de bosrijke omgeving en de weelderig begroeide voortuinen geven het gebied een besloten groen karakter. De samenhang binnen de complexen en de groene inrichting van de straten, pleintjes en voorerven zorgen voor een aangenaam en vriendelijk omgevingsbeeld. Wat betreft de bebouwing is binnen het gebied een tweedeling te herkennen. In het westelijk deel staan langs de Merellaan enkel ruime vrijstaande woningen bestaande uit één laag met de tweede laag in een fors (samengesteld) zadeldak. Met uitzondering van de hoekwoningen zijn de woningen evenwijdig aan de straat gesitueerd. Door het gebogen verloop van de straat verspringt de bebouwing ten opzichte van elkaar in de rooilijn.

Binnen het gebied bestaat grote samenhang wat betreft vormgeving, kleuren materiaalgebruik en detaillering van de bebouwing. De vormgeving en architectuur van zowel de vrijstaande woningen als van de twee-onder-één-kap woningen is overwegend ingetogen en sober van opzet. Kenmerkend zijn de met hout beklede gevelwanden in donkere kleurstelling waarbij de licht gekleurde kozijnen uitspringen.

De aanwezige dakkapellen aan de voorzijde zijn zorgvuldig ontworpen en vormen een samenhangend geheel met de daken.

De 'harde' tweedeling van het complex door de spoorbaan die sinds 1866 Eindhoven met Hasselt verbond is sinds de opheffing van de lijn verdwenen waardoor de samenhang is versterkt. Het onlangs aangelegde fietspad vormt mede door zijn kaarsrechte tracé een herinnering aan de lijn zonder afbreuk te doen aan de samenhang.

De 14 woningen in de Merellaan

Stedenbouwkundige opzet

In het westelijk deel van het gebied, langs de Merellaan, staan een aantal vrijstaande woningen. Het wegprofiel bestaat uit een verharding van asfaltbeton zonder opsluiting. Deze verharding dateert uit de tijd van de bouw. De Merellaan volgt een flauwe boog waardoor de weg een informeel, speels karakter krijgt. Dat karakter wordt nog versterkt door de variërende afstand van de woningen tot de weg. De woningen zijn oorspronkelijk allemaal identiek, maar door diverse verbouwingen is een gedifferentieerd beeld ontstaan. Elke woning is zodanig gesitueerd dat de bezonning optimaal is. De consequentie daarvan is dat de woningen niet met de voordeur op de weg zijn gericht.

De wegbermen zijn onverhard en de privétuinen zijn afgescheiden door ligusterhagen waardoor de sfeer van een tuindorp wordt versterkt.

De woningen bestaan uit één laag met een tweede laag in een fors zadeldak.

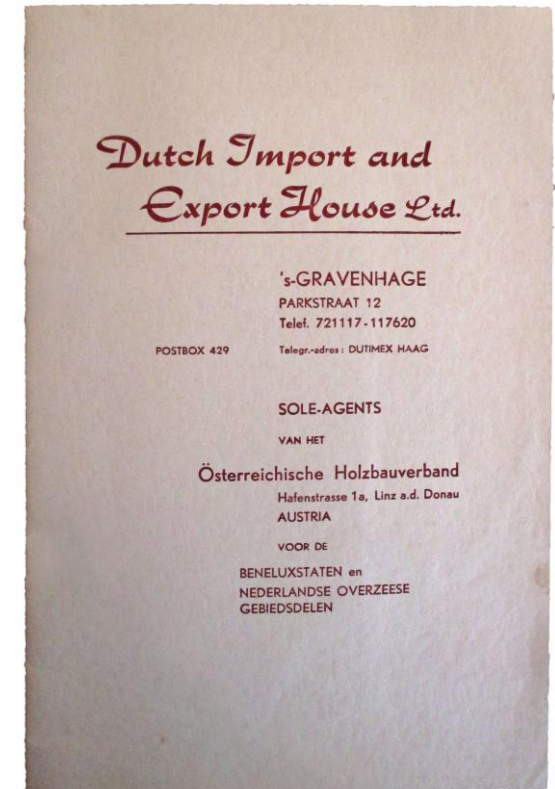
Type 'Holland Huis'

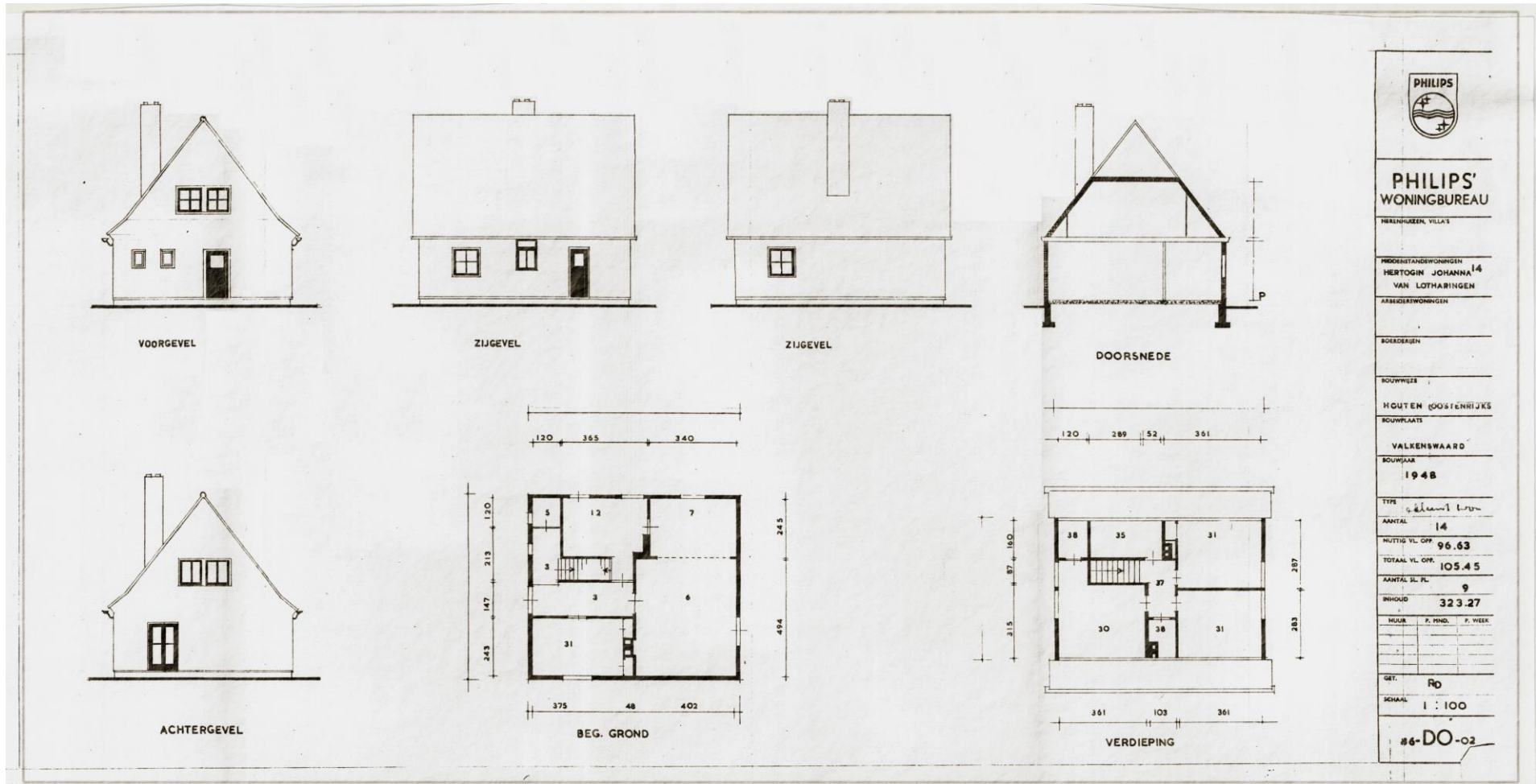
Deze woningen werden in opdracht van de NV PHILIPS gebouwd nadat het gemeentebestuur daarvoor op 11 augustus 1947 een bouwvergunning had afgegeven.

Volgens het oorspronkelijke ontwerp zouden de woningen aan de buitenzijde worden voorzien van een pleisterlaag

Voor de beschrijving worden de gevels benoemd volgens het "standaardplan" van de producent / leverancier.

Op 15 januari 1948 verstreekte de gemeente de voltooiingsverklaring.

		
PHILIPS' WONINGBUREAU		
HUISNUMMER, VILLA'S		
MIDDELANDEWONINGEN		
HERTOGIN JOHANNA 14		
VAN LOTHARINGEN		
ARBEIDSWONINGEN		
BOERDEKJEN		
BOUWWIJZE		
HOUTEN (KOOSTENRIJKS)		
BOUWPLAATS		
VALKENSWAARD		
BOUWJAAR		
1948		
TYPE	eigen woon	
AANTAL	14	
NUTTIG VL. OP.	96.63	
TOTAAL VL. OP.	105.45	
AANTAL SL. PL.	9	
INHOUD	323.27	
MUUR	P. MND.	P. WEEK
GET.	RD	
SCHAAL	1 : 100	
#6-DO-02		

De bestektekning van het PHILIPS' woningbureau.

Beschrijving

De linker zijgevel (aan de straatzijde)

De woning heeft één bouwlaag waarboven een spits zadeldak. De gevel aan de straatzijde is oorspronkelijk bedoeld als zijgevel.

De onderzijde van de gevel bestaat uit een houten lat, die ter hoogte van de fundering loopt. De gevel bestaat uit schroten (vermoedelijk met messing en groef) en heeft een verticale structuur. De wanden zijn circa 10 centimeter dik en geïsoleerd. Zowel de buitenmuren als de binnenwanden zijn opgebouwd uit een houten stijl- en regelwerk. De indeling van de woning aan de straatzijde bestond oorspronkelijk uit een deur rechts die toegang verschaft tot de keuken, in het midden een vierruits venster met

klepraam als bovenraam en een vierkant vierruits venster links. De bovendorpel van de deur heeft eenvoudige houten sierlatten. De vensters links zijn in 1965 overal vervangen door brede drieledige vensters, waarvan de beide buitenste ramen kunnen worden geopend. Eenvoudige mastgoot. De kap heeft een (minimaal) geknikte dakvoet en is belegd met rode keramische muldenpannen. Consequent zijn de daken op alle woningen beëindigd met kantpannen. Centraal in de kap is in alle woningen in 1965 een dakkapel gebouwd, die geleed is in drie delen. De wangen zijn met plaatmateriaal bekleed en het plat afgedekte dak heeft een gering overstek.

De voorgevel

De schroten in dit geveldeel vertonen een gelijk beeld als die van de zijgevels. De planken zijn verticaal strak naast elkaar aangebracht.

De oorspronkelijke indeling van de rechterzijgevel (op tekeningen dus aangeduid als voorgevel) op begane grondniveau bestond uit twee kleine raampjes aan de voorzijde en een deur in het centrale deel van de gevel. Het merendeel van de eigenaren van de woningen heeft inmiddels een of meer wijzigingen in deze gevel aangebracht. Ter hoogte van de keuken is meestal een groot venster geplaatst. In een enkel geval is de toegangsdeur verwijderd. Andere eigenaren hebben tegen de zijmuur ter hoogte van de keuken een uitbouw toegevoegd. De wanden van het begane grondniveau en

van de topgevel bestaan uit twee delen. Om de overgang tussen de twee delen vorm te geven is op de plaats waar de topgevel begint, een houten lat (in een enkel geval een brede plank) aangebracht.

De topgevel heeft twee geschakelde vensters. Beide vierruits vensters bestaan uit twee stolpramen. Elk raam heeft twee ruiten die onderling zijn gescheiden door een horizontale roede.

Door de naden tussen de houten delen in de top van de gevel te voorzien van een opdeklant is op subtiële wijze een geleding in de gevel aangebracht.

De rechterzijgevel

De onderzijde van de gevel bestaat uit een houten lat, die ter hoogte van de fundering loopt. De schroten in dit geveldeel vertonen een gelijk beeld als die van de huidige voorgevels. De planken zijn verticaal strak naast elkaar aangebracht.

De zijgevel die bij de meeste woningen de rol van achtergevel vervult bevatte oorspronkelijk slechts één venster dat licht bracht in de keuken. In een enkel geval is dit venster gewijzigd in een dubbele openslaande deur. Om ook in de huiskamer meer verlichting te brengen, is daar vaak ook een venster toegevoegd.

Eenvoudige mastgoot. Zadeldak met (minimale) geknikte dakvoet, die belegd is met rode muldenpannen. Centraal op de halve hoogte van het dak staat een smalle, hoge met geelkleurige baksteen gemetselde schoorsteen, die boven de nok van het dak uitsteekt.

Zowel voor als achter in de kap steken op verschillende plaatsen ventilatie- en ontluchtingspijpjes uit het dak.

De achtergevel

Deze gevel fungeert bij de meeste woningen als zijgevel. In deze houten gevel op begane grondniveau één dubbele tuindeur, die via de woonkamer bereikbaar was. De rest van deze gevel had een houten afwerking, zoals in alle overige geveldelen. De

afwerking in de geveltop is identiek aan de afwerking zoals aan de rechterzijde van de woning. Ook hier een lat of plank, die de kier tussen de twee wanddelen bedekt.

In de topgevel was ook een dubbel venster aangebracht, zoals aan de andere zijde van de woning. De afwerking ervan was identiek.

De buitenberging

Elke woning heeft een buitenberging aan de achterzijde van de woning. De bergingen komen zowel vrijstaand als twee-aan-twee gekoppeld onder één zadeldak voor. De bergingen hebben een eenvoudige toegangsdeur in de smalle zijde en een klein rechthoekig tweeledig venster in de lange gevel. De gevels zijn met gele baksteen opgetrokken in halfsteens metselwerk in dito verband. De zadeldaken zijn belegd met rode muldenpannen.

Tenslotte

De woningen werden verhuurd aan werknemers van het Philipsconcern. Onderhoud en renovatie werd door het Philips Woningbureau uitgevoerd. De meest in het oog springende renovatie vond plaats in 1965. In dat jaar kregen alle woningen in de Merellaan op de bovenverdieping een brede dakkapel. Van iedere woning werd één van de vensters aan de straatzijde verbreed.

In de loop der tijd werd een aantal woningen verkocht. Door de diverse eigenaren zijn alle woningen in de afgelopen twintig jaar op verschillende manieren verbouwd. Een groot aantal woningen is voorzien van een uitbouw tegen de zijkant van de woning, waarmee meer leefruimte op de begane grond is gecreëerd. Andere eigenaren hebben het pad naast het huis overdekt met een carport. De oorspronkelijke geschilderde kleur van het hout, (dof-bruin of grijs) is in de meeste gevallen gewijzigd. De kleuren zijn overwegend passend in de omgeving.

De 12 woningen in de Eksterlaan

Stedenbouwkundige opzet

In het noordoostelijk deel van het gebied, langs de Eksterlaan, staan een aantal twee-onder-één-kap woningen. De twee-onder-één-kap woningen zijn diagonaal gepositioneerd ten opzichte van de weg, waardoor een levendig en speels bebouwingsbeeld ontstaat. De woningen bestaan uit een laag met een tweede laag in een fors zadeldak.

Het wegprofiel bestaat net als bij de Merellaan uit een verharding van asfaltbeton zonder opsluiting en volgt in hoogteligging het enigszins geaccidenteerde terrein. De Eksterlaan keert door middel van een lus in de weg, een zogenaamde “cul de sac” weer terug naar de Merellaan. De woningen stonden oorspronkelijk zonder nadrukkelijke erfafscheidingen vrijelijk gesitueerd in het landschap.

Foto Google streetview

Type 'Suiderzee'

Deze woningen werden in opdracht van de gemeente gebouwd met bemiddeling van het PHILIPS' Woning- en Grondbedrijf. In het oorspronkelijke plan was sprake van 13 in plaats van 12 woningen. (6 blokjes van twee en één vrijstaande)

Met de NV PHILIPS werd overeengekomen dat drie woningen zouden worden toegewezen aan hun personeelsleden.

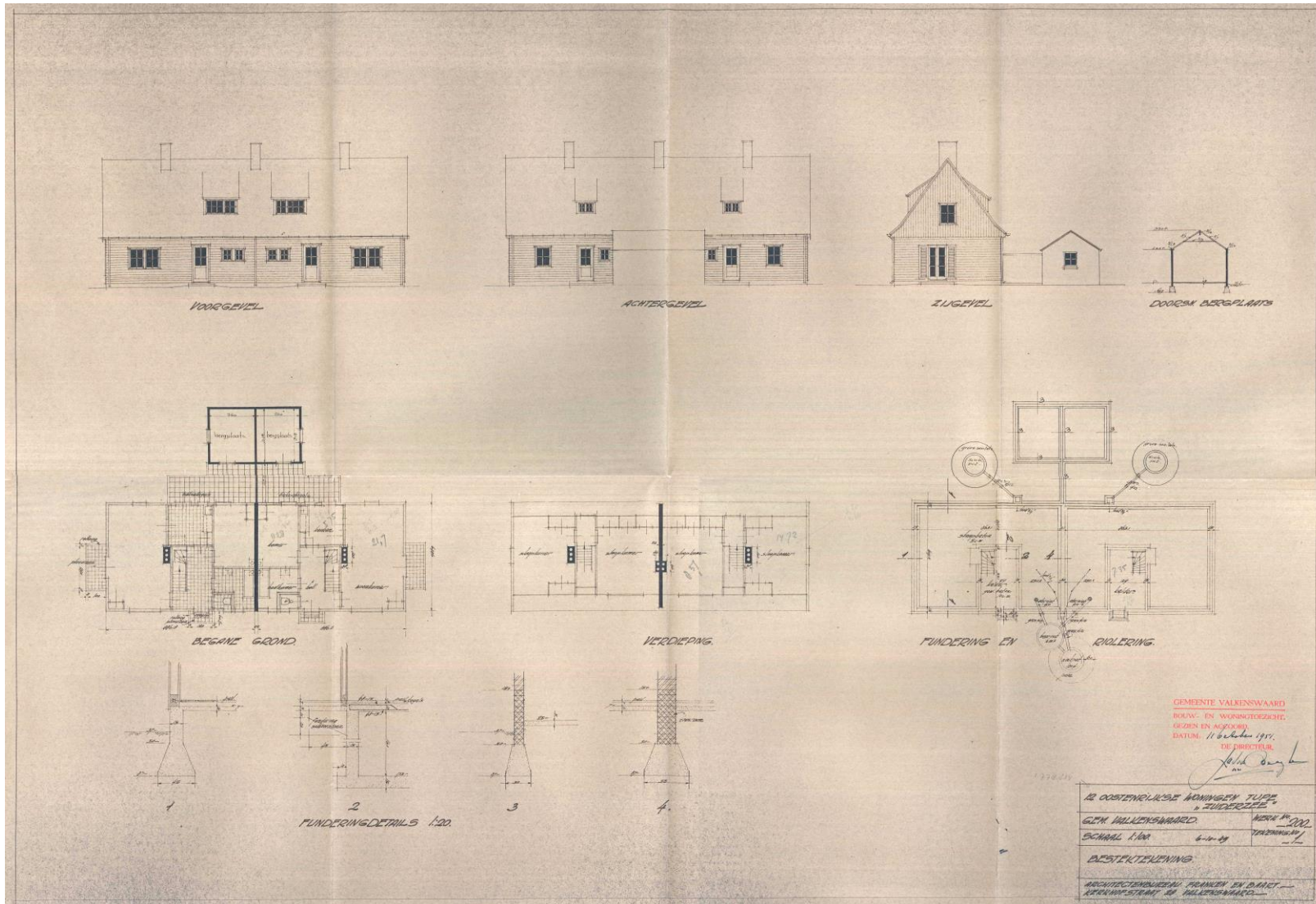
De betreffende woningen werden geleverd door de firma Thermobouw uit Oostenrijk. Het eigen architectenbureau van PHILIPS had aanpassingen aangebracht in het standaardontwerp van de producent.

Op 11 augustus 1949 besloot het college van Burgemeester en Wethouders definitief tot aankoop van 12 woningen over te gaan. Volgens de begroting werd f. 7000,- per woning uitgetrokken voor de aankoop terwijl de bouw nog op f. 6000,- werd gecalculeerd.

De gemeente beschikte in die tijd nog niet over een eigen adequate technische dienst en daarom werd het plaatselijk architectenbureau Franken en Baart ingeschakeld om de bouw te begeleiden. Op het standaard-concept werden door de architect nog wel dakkapellen toegevoegd.

De bouw werd openbaar aanbesteed. Bouwbedrijf Van Bree uit Someren bleek met f. 62.993,- de laagste inschrijver en hem werd het werk dan ook opgedragen. Ondanks de prefab levering van de woningen was er toch nogal wat werk voor de aannemer om zelf te maken: de fundering met kelder, de schoorstenen, de gemetselde woningscheidende wand en de gemetselde berging. Op 21 november 1949 werd het werk aan de aannemer opgedragen.

Omstreeks augustus 1950 waren de woningen gereed wat mag blijken uit de eindafrekening op 4 september 1950.

De bestektekening van architectenbureau Franken en Baart.

Beschrijving

Algemeen

De zes dubbele woningen aan de Eksterlaan zijn van het type “twee-onder-een-kap” en zijn gespiegeld.

Ter vergroting van het woongenot hebben de woningen een aanbouw gekregen tegen de zijgevel. Bij één woning was daar geen ruimte voor en is de

uitbreiding tegen de achtergevel gerealiseerd waardoor een L-vormige plattegrond ontstond. De woningen zijn gefundeerd op een betonnen plaatconstructie en onder de hal is een kelder aanwezig.

Evenals aan de Merellaan, hebben de woningen houten gevels. Die zijn in deze straat bruin of blauwgrijs geverfd. De kap heeft een (minimaal) geknikte dakvoet en is oorspronkelijk met rode muldenpannen gedekt. Bij sommige panden zijn de pannen inmiddels vervangen door roodbruine sneldekkpannen. Het dak is met kantpannen afgezet. In het dak is ten behoeve van elke woning een aangepaste dakkapel gebouwd. Deze dakkapellen behoorden niet tot het geïmporteerde standaardtype, maar er werd al bij de bouw in voorzien door het uitvoerend architectenbureau Franken en Baart.

De voorgevels

De gevels zijn op begane grondniveau samengesteld uit horizontale rabatdelen. De oorspronkelijke indeling van de voorgevels is in alle gevallen gehandhaafd. De roedeverdeling in alle deuren en vensters is verdwenen en vervangen door ongedeelde ruiten. De voordeuren zijn in alle gevallen modern, maar wel in alle woningen gelijk. Links en rechts van elke voordeur zijn vensters aangebracht. Het formaat van de kleine vensters (tussen de twee voordeuren) is origineel maar zonder roedeverdeling, de grote vensters zijn in latere jaren eveneens vernieuwd.

De huizen hebben een eenvoudige mastgoot van zink. De kap is evenals het lessenaarsdakje van de dakramen, belegd met muldenpannen. Boven de nok van de kap steekt in het midden van elke woning een schoorsteen uit. Centraal in de nok van de kap, tussen de twee woningen, is een derde schoorsteen gemetseld, die de uitmonding vormt van een viertal ventilatiekanalen.

De zijgevels

De zijgevels van deze woningen zijn meestal gedeeltelijk door de aanbouw aan de zijkant van de woning bedekt.

In de onderste helft zijn diverse oplossingen bedacht om daglicht binnen te krijgen.

Dubbele vensters (met louvre-delen) of openslaande (stolp)deuren.

In de topgevel zijn de planken verticaal bevestigd. De houten wandbekleding ligt daar niet in hetzelfde vlak als het niveau eronder, maar steekt een paar centimeter uit. De gevel krijgt daardoor niet alleen een verticale geleiding, maar tegelijk wordt indringing van regenwater vermeden. Boven in de topgevel is in de meeste gevallen een stolpvenster te zien. In enkele gevallen met een dunne horizontale roede, andere (kunststof)vensters zonder horizontale verdeling.

De achtergevels

De achtergevels zijn eenvoudig en functioneel van structuur met een achterdeur en twee gevelopeningen. Op het dakvlak per woning een kleine aangekapte dakkapel.

De aanbouwen en tuinen

De aanbouw is aan alle woningen in latere jaren toegevoegd. Omstreeks 1960 werd bij huisnummer 1 door de bewoner het initiatief genomen om te komen tot meer woongerief. Uiteindelijk kregen alle woningen een aanbouw, meestal tegen de zijgevel. In een enkel geval door ruimtegebrek tegen de achtergevel.

De aanbouwen hebben vaak een pui die een heel gevelvlak vormt. Er zijn ook aanbouwen die een deur, gecombineerd met enkele vensters hebben. De aanbouwen hebben een zadeldak met in de meeste gevallen rode holle pannen, waarin soms aan de bovenzijde de al eerder genoemde ventilatiepan is verwerkt. Enkele van deze aanbouwtjes hebben een forse gemetselde schoorsteen. Een uniforme beschrijving van deze aanbouwen is dus niet te geven.

Evenals de huizen aan de Merellaan liggen deze woningen een volledig groene omgeving. Tuinen en openbaar groen lopen in elkaar over.

Bergingen

In het oorspronkelijke plan had elke blokje aan de achtergevel een verlenging van de woningscheidende wand waartegen ter weerszijde een in baksteen gemetselde berging was gebouwd. De bergingen hebben een met pannen gedekt zadeldak met de nokrichting evenwijdig aan die van de woningen.

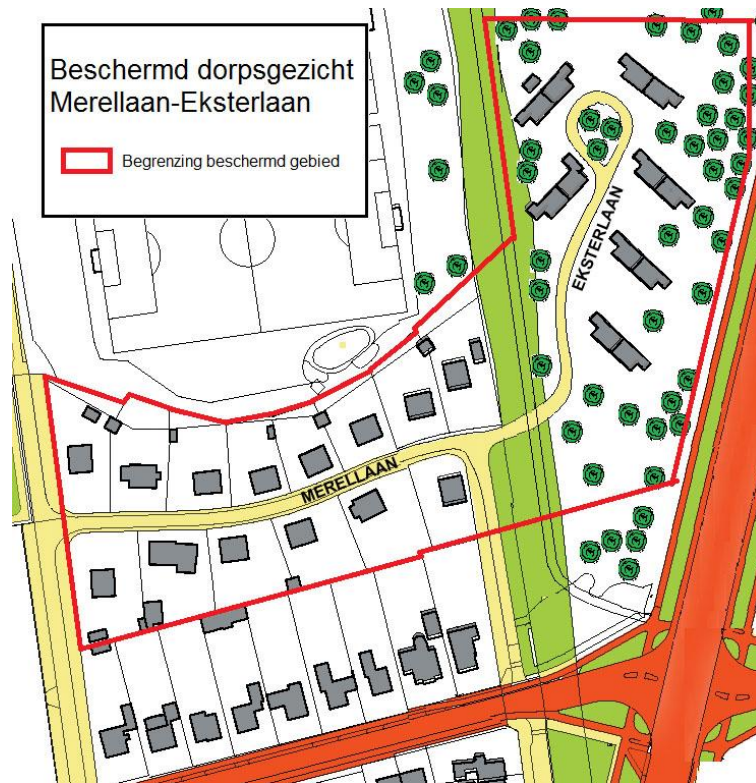

WAARDERING

- schoonheid
De woningen bestaan uit prefab houten onderdelen op een bakstenen fundament. Van sierelementen is nauwelijks sprake. Alle onderdelen aan de buitenzijde zijn puur functioneel. Individueel zijn de woningen soms in latere jaren verfraaid.
- herinneringswaarde
De woningen zijn kort na de Tweede Wereldoorlog opgebouwd. Het Philipsconcern, (waarvan ook in Valkenswaard een onderdeel gevestigd was, zorgde in ruil voor levensmiddelen voor een levering van houten prefab woningen. Er heerst schaarste aan bouwmaterialen in Nederland, de woningnood was groot.
- authenticiteit
De originele woningen waren zeer eenvoudig. Met het stijgen van de welvaart werden ook nieuwe eisen gesteld aan het wonen. Uniforme wijzigingen zijn door de toenmalige verhuurder aangebracht (zoals ramen, deuren en (vermoedelijk ook) aanbouwen). Nieuwe eigenaren hebben in de loop van de tijd ook ingrijpende verbouwingen toegepast, zoals het aanbrengen van dakisolatie en vergroten van de leefruimte binnen door extra aanbouwen. Het uniforme oorspronkelijke uiterlijk van de woningen is daarmee voor een deel verdwenen.
- zeldzaamheidswaarde
In de omgeving van Valkenswaard, met name in Eindhoven zijn op meerdere plaatsen Oostenrijkse woningen gebouwd. Op verschillende plaatsen zijn deze woningen inmiddels gesloopt of zijn de complexen niet meer compleet. Voor Valkenswaard is het een uniek complex, zowel stedenbouwkundig als architectonisch.
- informatiewaarde
Dit onderdeel moet in twee delen worden gesplitst. Enerzijds krijgen de woningen een lage waardering vanwege het ontbreken van een architectuurhistorische context (architect, stielelementen). Ondanks de sociaaleconomische armoede die er direct na 1945 bestond (weinig bouwmaterialen en geen geld), zijn anderzijds dankzij plaatselijke initiatieven huizen gebouwd waar bewoners met plezier konden wonen en die nog steeds zeer gewild zijn.
- contextwaarde / ensemblewaarde
De woningen aan de Merellaan vormen duidelijk één geheel. Het uiterlijk van de woningen, met hout, topgevels en uniforme daken, laat deze woningen als een context/ensemble ervaren. Datzelfde kan gezegd worden van de huizen in de Eksterlaan. Ze vormen onmiskenbaar één geheel. De woningen in deze twee straten hebben, ondanks het verschillende uiterlijk ervan, samen een grote ensemblewaarde.
- representativiteit
De woningen zijn niet kenmerkend voor Valkenswaard of voor de na-oorlogse bouwstijl. Ze vertegenwoordigen (landelijk) echter samen met de Finse en Zweedse woningen de herkenning van de schaarste op de bouwmarkt en de wil om de woningnood op te lossen. Ondanks het feit, dat we hier spreken over noodwoningen, zijn deze huizen nog steeds goed bewoonbaar.

ADVIES

Het waardevolle gebied wordt gekenmerkt door karakteristieke vrijstaande en geschakelde woningen in een groene enigszins besloten setting. Karakteristiek voor tuinvijken is de groene en verzorgde, bijna landelijke uitstraling van het openbaar gebied, gekoppeld aan de sterk samenhangende bebouwing. Het is van belang deze uitstraling te behouden. De grote mate van samenhang in zowel situering, vormgeving, kleur- en materiaal gebruik en detaillering van de bebouwing vraagt om een behoudende insteek van het ruimtelijk kwaliteitsbeleid, dat in beginsel geen verandering, vernieuwing of afwijking van de bestaande karakteristiek kan verdragen. Een belangrijk item daarbij is het zorgvuldig omgaan met aan- en uitbouwen, toevoegingen aan het dakvlak en bijgebouwen aan de openbare zijde van de bebouwing. Tevens is het van belang het groene bijna landelijke karakter te behouden. De woningen in beide straten kunnen hier niet individueel worden gewaardeerd. Daarvoor zijn de afwijkingen per gebouw te groot. Geen enkele woning heeft het uiterlijk dat bestond op het moment van oplevering. Door de individuele eigenaren zijn veel wijzigingen aangebracht.

Algemeen kan echter gesteld worden, dat de woningen in de twee straten als één geheel mogen worden gezien. Daarnaast maakt ook de inrichting van de openbare ruimte een wezenlijk deel uit van bijzondere stedenbouwkundige kwaliteit. Een eventuele gemeentelijke monumentenbescherming zou dan ook niet per pand, maar voor het hele gebied moeten gelden. Dat houdt dan in dat het gebied in zijn geheel een beschermde status zou kunnen krijgen.

Behoud en versterking van kwaliteit kunnen niet alleen door van overheidswege bepaalde regels worden afgedwongen. Zij vormen weliswaar de garantiestellende minimale basis, maar komen pas tot wasdom vanuit een breed gedragen betrokkenheid en verantwoordelijkheid van de eigenaren. De vorming van een vereniging van eigenaren of buurtvereniging kan daarvoor een goed platform vormen. Niet alleen voor het beheer van de woningen, maar ook als gesprekspartner naar de gemeente met name voor het beheer van de openbare ruimte.

- 0-0-0-0-0-0-0-

BIJLAGE

Erfgoed Meetlat Gemeente Valkenswaard

Erfgoed Meetlat Gemeente Valkenswaard

De waardering van cultuurhistorische elementen, patronen en ensembles¹

In de archeologie bestaat er een min of meer geautoriseerde werkwijze om de waarde van een object of vindplaats te bepalen. De criteria uit de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, die ook in de Nationale Onderzoeksagenda Archeologie worden gebruikt, zijn bedoeld om te bepalen of objecten/terreinen behoudenswaardig zijn. Vanuit historisch geografisch perspectief worden door de meeste historisch-geografen de criteria zeldzaamheid, gaafheid, kenmerkendheid, samenhang, ouderdom en diversiteit gebruikt. Ook in het werkveld van de historische (steden)bouwkunde bestaat een geautoriseerde manier van waardering, welke wordt gebruikt bij de selectie van monumenten. De gehanteerde criteria zijn echter zeer vaktechnisch geformuleerd waardoor het voor niet-deskundigen niet altijd duidelijk is waarom de betreffende criteria bepalend zijn voor de waarde. Bijvoorbeeld: waarom is 'het belang van een gebied of object als uitdrukking van een culturele, sociaal-economische en/of geestelijke ontwikkeling' een waarderingscriterium? Is dat wellicht omdat het gebied/object dan herinneringen oproept en dus vanwege de beleefde kwaliteit? Of is het misschien omdat het gebied/object dan veel informatie geeft over het verleden en dus vanwege de inhoudelijke kwaliteit? Om meer begrip te kweken voor de waardering van historische (steden)bouwkunde, worden de waarderingscriteria zoals gebruikt voor monumentselectie daarom niet 1 op 1 overgenomen. Zij worden als operationele parameters opgehangen aan de kapstok bestaande uit beleefde, fysieke en inhoudelijke kwaliteit, zodat paralleliteit ontstaat met de waardering van archeologie, aardkunde en historische geografie.²

Belangrijke kwaliteiten die bij archeologie, aardkunde, historische-geografie en historische (steden)bouwkunde relevant zijn:

- de beleefde kwaliteit met zichtbaarheid/ herkenbaarheid en herinnerbaarheid als waarderingscriteria;
- de fysieke kwaliteit met gaafheid en mate van conservering (bij archeologie) of authenticiteit (bij historische geografie) als waarderingscriteria;
- de inhoudelijke kwaliteit met als waarderingscriteria zeldzaamheid, informativiteit, samenhangendheid c.q. ensemblewaarde (binnen de archeologie en tussen de archeologie, historische geografie en/of historische bouwkunde) en representativiteit.

De waardering van cultuurhistorische elementen, patronen en ensembles (hierna kortweg "objecten" genoemd) is moeilijk objectief uit te voeren. De criteria voor de beleefde kwaliteit weerspiegelen in hoeverre men in een gebied of aan een object iets kan beleven. De criteria voor de fysieke kwaliteit geven aan wat de fysieke conditie van het gebied of object is. De criteria voor de inhoudelijke kwaliteit geven aan in welke mate het gebied of object informatie over het verleden verschaft. De operationele parameters waarmee bepaald wordt of (en in hoeverre) aan het waarderingscriterium voldaan wordt staan tevens telkens vermeld. Omdat in de archeologie niet altijd bekend is of bepaalde kwaliteiten ergens aanwezig zijn, dient onderscheid gemaakt te worden tussen gekende waarden en verwachte of indicatieve waarden. Het waarderingscriterium voor de verwachte waarde is de trefkans. Dit is de kans dat gekende beleefde, fysieke en/of inhoudelijke kwaliteiten ergens daadwerkelijk worden aangetroffen.

Bij het bepalen van de geaggregeerde waarde van een gebied of object kunnen ook gewichten worden toegekend aan de waarderingscriteria, bijvoorbeeld indien wordt gevonden dat zichtbaarheid belangrijker is dan de herinneringswaarde van (de kenmerken van) een historisch landschap. Tussen de drie kwaliteiten is eventueel ook een hiërarchie aan te duiden. In de eerste plaats wordt dan bepaald of het historisch landschap vanwege de inhoudelijke kwaliteit

---

¹ Gebaseerd op 1) de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.1. en 2) Witteveen+Bos, 2008: Handreiking Cultuurhistorie in m.e.r. en MKBA.

² Bij monumentselectiecriteria wordt onderscheid gemaakt tussen criteria voor bouwkunst en stedenbouw. Omdat deze twee sets van criteria een grote mate van paralleliteit vertonen en om te voorkomen dat de set van operationele parameters te lang wordt en daardoor niet hanteerbaar in de uitvoering, hebben we deze hier samengenomen.

als waardevol getypeerd kan worden (meeste gewicht). Vervolgens worden de historische landschapselementen op hun fysieke kwaliteit beoordeeld. Indien terreinen op basis van bovenstaande criteria slechts middelmatig of laag scoren wordt gekeken of de beleefde kwaliteit toch van voldoende waarde is. In het schema hieronder worden echter aan alle waarderingscriteria en kwaliteiten gelijke gewichten toegekend. Belangrijk is dat de waardebepaling transparant, objectief en consistent is. De waardestelling wordt bereikt door aan de criteria een meetwaarde toe te kennen. Om tot een afweging te kunnen komen, wordt daarbij een intervallschaal gehanteerd, waarbij meetwaarden (scores 1, 2 of 3) worden toegekend aan de scores 'laag', 'midden' en 'hoog'.

De tabel toont met behulp van welke kwaliteiten, waarderingscriteria en operationele parameters achtereenvolgens de archeologische waarde, de aardkundige waarde, de historische-geografische waarde en de historische waarde van (steden)bouw ofwel de cultuurhistorische elementen, patronen en ensembles ("objecten") op objectieve wijze kan worden bepaald. Deze onderdelen van de 'erfgoedmeetlat' kunnen van toepassing worden verklaard op aardkundige waarden, archeologie, (moderne) architectuur, historische bouwkunst, historische geografie, historisch blauw en groen en historische stedenbouw, inclusief de openbare ruimte.

Hieronder volgt een toelichting op de waarderingscriteria onder de betreffende kwaliteiten.

1. Beleefde kwaliteit

De belevingswaarde van een object valt uiteen in twee criteria: 'schoonheid' en 'herinneringswaarde'.

NB: bij archeologie betreft het veelal onzichtbare objecten, waardoor de score op beleving veelal laag zal zijn.

- a. Zichtbaarheid** is de esthetisch-landschappelijke waarde van een object, die in de zichtbaarheid van het object tot uiting komt. Bij het criterium schoonheid staat de uiterlijke verschijningsvorm centraal, het gaat om aspecten als zichtbaarheid als landschapselement, samenhang met andere (zichtbare) objecten/monumenten of landschapselementen en de landschappelijke entourage.
- b. Herinnerbaarheid** is de 'herinnering' die het object oproept over het verleden. Er zijn objecten die zijn verbonden met een levende herinnering aan het verleden. Het feit dat deze bestaat, duidt er veelal op dat het om een zichtbaar object gaat, maar dat is niet per definitie noodzakelijk. Ook een plaats zonder zichtbare overblijfselen kan als 'lieu de memoire' voortleven. Daarbij zijn verschillende vormen te onderscheiden:
  - Er is een categorie die direct verbonden is met historische gebeurtenissen of historische personen. Meestal zijn het objecten van relatief geringe ouderdom waaraan de herinnering altijd is blijven voortleven.
  - Een tweede categorie betreft objecten die niet zozeer met feitelijke historische gebeurtenissen zijn verbonden, maar die in de overlevering worden geassocieerd met sagen en legenden, waaraan een religieuze betekenis wordt toegekend, of die om andere redenen een rol spelen in de beleving van het landschap.
  - Een derde categorie betreft objecten die herinneren aan de vormingwijze van dorp of gehucht, meestal steunend op wetenschappelijke analyse (daar moet je dus een bordje bij gaan zetten!).

2. Fysieke kwaliteit

De mate waarin objecten nog intact en in hun oorspronkelijke positie aanwezig zijn. Objecten die ooit bijzonder stijlzuiver ontstaan zijn (zoals gebouwen, tuinen, parken, ontginningen) en bovendien gaaf bewaard bleven; of objecten die, ongeacht stijlzuiverheid, in bijzondere mate van compleetheid bewaard bleven (bijvoorbeeld een boerderijcomplex waarvan alle gebouwen, erf en moestuin nog "klassiek" zijn); of die anderszins bijzonder typerend zijn voor het soort object of voor de streek. Binnen deze waarde wordt onderscheid gemaakt tussen de criteria *gaafheid* en *conservering*.

- a. Gaafheid:** De mate van de gaafheid van het object en de stabiliteit van de fysieke omgeving.
- b. Geconserveerdheid:** De mate waarin het object bewaard is gebleven.

3. Inhoudelijke kwaliteit

Bij de inhoudelijke kwaliteit gaat het om de volgende criteria:

- a. **Zeldzaamheid:** De mate waarin een bepaald type object *schaars* is (of is geworden) voor een periode of in de regio, maar ook wegens archeologische, aardkundige, cultuurhistorische, architectonische, bouwtechnische, typologische en functionele zeldzaamheid, eventueel verbonden aan een bijzondere ouderdom. Het gaat om objecten van een type of aard waarvan er maar weinig bekend en/of onderzocht zijn nationaal als op provinciaal of regionaal niveau (bijv. boerenschansen, fabriekjes van een bijzonder streekproduct). De beoordeling van zeldzaamheid berust op het huidige inzicht in de inhoud en samenstelling van het materiële erfgoed. Zeldzaamheid wordt beoordeeld als 'laag' (score 1), indien in de betreffende regio nog een groot aantal vergelijkbare objecten uit dezelfde periode bewaard zijn gebleven die in een vergelijkbare of betere conditie verkeren. Dit kan worden vastgesteld op basis van feiten (een beschikbare inventarisatie), maar ook op een archeologische verwachting, mits deze is gebaseerd op een recente en specifieke verwachtingskaart. Zeldzaamheid wordt beoordeeld als 'hoog' (score 3), indien het om een uniek object gaat of als er in de betreffende regio niet of nauwelijks vergelijkbare objecten bekend zijn. In de overige gevallen volgt een score als 'midden'.
- b. **Informativiteit:** De betekenis van een object als bron van kennis over het verleden. Informatiewaarde wordt bepaald door *de mate waarin* het object een bijdrage kan leveren aan nieuwe kennisvorming over het verleden (landschap, archeologie, economie, architectuur, techniek, bestuur, etc...) binnen de regio. De informatiewaarde wordt mede bepaald door de ensemblewaarde. De informatiewaarde van een object wordt bepaald door middel van een score, die is gebaseerd op een analyse van kennislacunes en actuele vraagstellingen. Er zijn verschillende soorten kennislacunes te onderscheiden, die al dan niet gecombineerd kunnen voorkomen:
  - 1) geografische kennislacunes: gebieden waarvan relatief weinig gegevens bekend zijn;
  - 2) chronologische kennislacunes: tijdvakken en/of perioden waarover we nog relatief slecht geïnformeerd zijn;
  - 3) typologische kennislacunes: typen objecten waarover we nog relatief slecht geïnformeerd zijn;
  - 4) inhoudelijke of thematische kennislacunes: deze hebben betrekking op uiteenlopende aspecten van de (kunst)geschiedenis van de Nederlanden, het Maas - Schelde - Demergebied of de Kempen in engere zin.
  - 5) informatief over dynamiek: een eeuwenoude boerderij die ettelijke keren flink verbouwd is, getuigt van de veranderingen in woon- en bouwtradities, misschien zelfs van landbouwtradities. Idem een landgoedtuin die twee, drie lagen inrichtingstradities laat zien etc.
- c. **Samenhangendheid** (of contextwaarde): De meerwaarde die aan een object wordt toegekend, als essentieel onderdeel van een groter geheel, dat archeologisch, aardkundig, cultuurhistorisch, architectonisch en/of stedenbouwkundig van lokaal, regionaal of (inter)nationaal belang is. Het gaat daarbij om de betekenis van het object (context) voor het aanzien van een straat, dorp of wijk, wegens de ontwikkeling van een streek/dorp, de wijze van inrichting of situering, wegens de hoogwaardige kwaliteit van de bebouwing en de historisch ruimtelijke relatie met groenvoorzieningen, wegen, wateren en/of bodemgesteldheid. Extra waardevol zijn objecten die behouden zijn gebleven in het cultuur- of natuurlandschap waarin ze zijn ontstaan (bijvoorbeeld resten van ontginningsnederzettingen in het veengebied) of die nog steeds deel uitmaken van een min of meer gaaf ensemble. *Archeologische en (kunst)historische context* heeft betrekking op de aanwezigheid en de informatiewaarde van andere in de nabije omgeving aanwezige bronnen van informatie. Het gaat daarbij om de vraag:
  - 1) of zich in de nabije omgeving meer objecten uit dezelfde periode bevinden, waardoor samenhangende analyse mogelijk is,
  - 2) of er objecten voorkomen uit meerdere perioden, waardoor het mogelijk is om de ontwikkeling te bestuderen.*Landschappelijke context* is de mate waarin het oorspronkelijke landschap nog aanwezig en/of herkenbaar is, daarbij is ook de aanwezigheid van organische sedimenten in de omgeving van een object van belang. Deze elementen dragen in hoge mate bij aan de mogelijkheden tot onderzoek van toenmalige landschappen en landgebruik.

De ensemblewaarde wordt bepaald op basis van de 'nabije omgeving'. Relevant is dus niet de regio als geheel, maar het archeologisch/historisch landschappelijk samenstel. Indien beide contexten niet meer in voldoende mate aanwezig zijn, wordt de ensemblewaarde als 'laag' beoordeeld, indien een van beide niet (meer) aanwezig is of beduidend is aangetast, is de beoordeling 'midden', en als beide nog in hoge mate voorhanden zijn, volgt waardering als 'hoog'.

NB: Het is zaak om de **ensembles als zodanig** aan te wijzen en op te sommen welke objecten en terreinen er deel van uit maken. Daarna kan de waarde van ieder ensemble worden bepaald, bijv. door de som van de element-waarden. Bovendien kan worden aangegeven welke elementen voor het ensemble van wezenlijk, matig of marginaal van belang zijn. Dat "gewicht" zou dan weer in de element-waardering moeten worden opgenomen, maar mag niet meetellen in de eerder genoemde som van de element-waarden, want anders gaat de boel "rondzingen"!

- d. Representativiteit:** De mate waarin een bepaald type object of terrein karakteristiek is voor een periode, functie, stijl of voor deze regio, danwel representatief is voor juist dit bepaalde type element of terrein (bijv. door zijn gaafheid, ligging, koppeling met landschap). Het zijn objecten die qua aard en periode een goede afspiegeling vormen van de verschillende fasen van de lokale/regionale bewoningsgeschiedenis (bijvoorbeeld: restanten van middeleeuwse domeinen, dorpen, gehuchten en ooit geïsoleerde hoeven; maar ook ontginningspatronen uit verschillende perioden). De waarde van het oordeel over de representativiteit neemt toe, naarmate meer informatie beschikbaar is over vergelijkbare objecten uit dezelfde periode en hetzelfde gebied. Er zijn er veel van en er is relatief veel van bekend. Dat betekent dat dergelijke objecten meestal niet op de eerste drie inhoudelijke criteria (zeldzaamheid, informatie en ensemble) voor selectie in aanmerking zullen komen.

Puntenwaardering:

De matrix gaat uit van vier klassen van waardering, te weten:

- laag, met een score van 1 t/m 9 punten: kan uitgelegd worden als advies indifferente waarde
- middelhoog, met een score van 10 t/m 14 punten: kan uitgelegd worden als advies cultuurhistorisch waardevol (sterstatus)
- hoog, met een score van 15 t/m 19 punten: kan uitgelegd worden als advies gemeentelijk monumentwaardig
- zeer hoog, met een score van 20 t/m 24 punten: kan uitgelegd worden als advies rijksmonumentwaardig

Tabel Waarderingscriteria kwaliteiten erfgoed: 14 Oostenrijkse woningen, Merellaan te Valkenswaard			Scores		
Kwaliteiten	Waarderingscriteria	Operationele parameters	Hoog	Midden	Laag
Beleefde kwaliteit	Zichtbaarheid (herkenbaarheid/schoonheid)	<ul style="list-style-type: none"> • zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement • relatie met omgeving: passendheid • verbondenheid met feitelijke historische gebeurtenis • afwisselendheid (diversiteit aan elementen) • zichtbaarheid landschapselementen en patronen (herkenbaarheid) • esthetische kwaliteit: zichtbare uitingen 		2	
	Herinnerbaarheid (herinneringswaarde)	<ul style="list-style-type: none"> • associatie met toegeschreven kwaliteit of gebeurtenis • verbondenheid met feitelijke historische gebeurtenis (symboliek) • associatie met toegeschreven kwaliteit of gebeurtenis (symboliek) • ouderdom 		2	
Fysieke kwaliteit	Gaafheid (compleetheid/herkenbaarheid)	<p><u>Binnen het facet archeologie/aardkunde:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • gaafheid aanwezigheid sporen • ruimtelijke gaafheid: bodemlagen onverstoord, horizontaal • stratificatie intact: bodemlagen onverstoord, verticaal • mobilia in situ: losse onderdelen nog op hun plek • ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling / mobilia en sporen <p><u>Binnen het facet historische geografie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • mate waarin landschapselementen en -patronen in tact zijn • mate waarin oorspronkelijk karakter behouden is (authenticiteit) <p><u>Binnen het facet historische bouwkunde:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • compleetheid: mate waarin alle stijlelementen aanwezig zijn • authenticiteit: mate waarin oorspronkelijk bouwkundig, stedenbouwkundig karakter en/of de gebruiksfunctie (lege hulzen!) behouden is 	3		
	Geconserveerdheid (technische staat, conservering)	<ul style="list-style-type: none"> • aanwezigheid antropogeen biochemisch residu • conservering artefacten (metaal/overig) • conservering organisch materiaal • mate waarin landschapselementen in evenwicht verkeren met de abiotische omgeving (veelal grondwaterstand) • bouwkundige staat 		2	

Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid	<ul style="list-style-type: none"> • het aantal vergelijkbare monumenten (complextypen) van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde microregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld • het aantal vergelijkbare landschapstypen c.q. patronen, lijnen, elementen, van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde regio • het aantal vergelijkbare monumenten (complextypen) uit dezelfde periode binnen dezelfde regio • innovativiteit: pionierskarakter 		2	
	Informativiteit (informatiewaarde)	<ul style="list-style-type: none"> • betekenis voor de wetenschap: recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode • afleesbaarheid (herkenbaarheid) van de genese van het historisch landschap (landschapstype)³ • betekenis voor de wetenschap c.q. belang voor (bouw)geschiedenis • mate waarin het object, bouwwerk/complex de sporen toont c.q. uitdrukking is van o.a. culturele, sociaal-economische, geestelijke, technische bestuurlijke ontwikkelingen 		2	
	Samenhangendheid (ensemble- of contextwaarde)	<p><u>Binnen het facet archeologie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • synchrone context: wel/niet voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de microregio • diachrone context: wel/niet voorkomen van monumenten uit opeenvolgende perioden binnen de microregio <p><u>Tussen het facet archeologie en de andere facetten van cultuurhistorie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • landschappelijke context (fysisch- en historisch geografische gaafheid van het contemporaine landschap) • stedenbouwkundige context <p><u>Binnen het facet aardkunde/historische geografie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • samenhang (tussen lijnen, elementen en patronen): mate waarin elementen onderdeel vormen van een grotere eenheid • mate waarin een element de samenhang begrijpelijk maakt (vormfunctie) <p><u>Tussen het facet historische geografie en de andere facetten van cultuurhistorie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • mate van samenhang met archeologische context • mate van samenhang met stedenbouwkundige context <p><u>Binnen het facet historische bouwkunde:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • synchrone context: voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de stadswijk/het complex mate waarin element onderdeel vormt van een grotere 	3		

³ De historische geografie bestudeert immers ruimtelijke en landschappelijke elementen, patronen en samenhangen voor zover deze het resultaat zijn van de wisselwerking tussen de mens en zijn fysieke omgeving op enig tijdstip in het verleden.

		<ul style="list-style-type: none"> • eenheid • mate waarin interieur en exterieur samenhangen <p><u>Tussen het facet historische bouwkunde en de andere facetten:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • samenhang met archeologische context • samenhang met historisch geografische context 			
	Representativiteit	<ul style="list-style-type: none"> • kenmerkendheid voor een bepaald gebied of periode • het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd • kenmerkendheid voor / verbonden aan een bepaald gebied, periode, bouwstijl of menselijke activiteit • het aantal vergelijkbare landschapstypen c.q. patronen, lijnen, elementen, van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde regio 		2	

Minimumscore dus 8, maximumscore dus 24.

Voorstel waardering erfgoed: **Merellaan te Valkenswaard: totaal 17 punten.**

Zeer hoog = > 20 punten
 Hoog = 15-20 punten
 Middelhoog = 10-15 punten
 Laag = < 10 punten

Tabel Waarderingscriteria kwaliteiten erfgoed: 6 dubbele Oostenrijkse woningen, Eksterlaan te Valkenswaard			Scores		
Kwaliteiten	Waarderingscriteria	Operationele parameters	Hoog	Midden	Laag
Beleefde kwaliteit	Zichtbaarheid (herkenbaarheid/schoonheid)	<ul style="list-style-type: none"> • zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement • relatie met omgeving: passendheid • verbondenheid met feitelijke historische gebeurtenis • afwisselendheid (diversiteit aan elementen) • zichtbaarheid landschapselementen en patronen (herkenbaarheid) • esthetische kwaliteit: zichtbare uitingen 		2	
	Herinnerbaarheid (herinneringswaarde)	<ul style="list-style-type: none"> • associatie met toegeschreven kwaliteit of gebeurtenis • verbondenheid met feitelijke historische gebeurtenis (symboliek) • associatie met toegeschreven kwaliteit of gebeurtenis (symboliek) • ouderdom 		2	
Fysieke kwaliteit	Gaafheid (compleetheid/herkenbaarheid)	<p><u>Binnen het facet archeologie/aardkunde:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • gaafheid aanwezigheid sporen • ruimtelijke gaafheid: bodemlagen onverstoord, horizontaal • stratificatie intact: bodemlagen onverstoord, verticaal • mobilia in situ: losse onderdelen nog op hun plek • ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling / mobilia en sporen <p><u>Binnen het facet historische geografie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • mate waarin landschapselementen en -patronen in tact zijn • mate waarin oorspronkelijk karakter behouden is (authenticiteit) <p><u>Binnen het facet historische bouwkunde:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • compleetheid: mate waarin alle stijlelementen aanwezig zijn • authenticiteit: mate waarin oorspronkelijk bouwkundig, stedenbouwkundig karakter en/of de gebruiksfunctie (lege hulzen!) behouden is 			1
	Geconserveerdheid (technische staat, conservering)	<ul style="list-style-type: none"> • aanwezigheid antropogeen biochemisch residu • conservering artefacten (metaal/overig) • conservering organisch materiaal • mate waarin landschapselementen in evenwicht verkeren met de abiotische omgeving (veelal grondwaterstand) • bouwkundige staat 		2	

Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid	<ul style="list-style-type: none"> • het aantal vergelijkbare monumenten (complextypen) van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde microregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld • het aantal vergelijkbare landschapstypen c.q. patronen, lijnen, elementen, van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde regio • het aantal vergelijkbare monumenten (complextypen) uit dezelfde periode binnen dezelfde regio • innovativiteit: pionierskarakter 		2	
	Informativiteit (informatiewaarde)	<ul style="list-style-type: none"> • betekenis voor de wetenschap: recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode • afleesbaarheid (herkenbaarheid) van de genese van het historisch landschap (landschapstype)⁴ • betekenis voor de wetenschap c.q. belang voor (bouw)geschiedenis • mate waarin het object, bouwwerk/complex de sporen toont c.q. uitdrukking is van o.a. culturele, sociaal-economische, geestelijke, technische bestuurlijke ontwikkelingen 		2	
	Samenhangendheid (ensemble- of contextwaarde)	<p><u>Binnen het facet archeologie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • synchrone context: wel/niet voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de microregio • diachrone context: wel/niet voorkomen van monumenten uit opeenvolgende perioden binnen de microregio <p><u>Tussen het facet archeologie en de andere facetten van cultuurhistorie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • landschappelijke context (fysisch- en historisch geografische gaafheid van het contemporaine landschap) • stedenbouwkundige context <p><u>Binnen het facet aardkunde/historische geografie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • samenhang (tussen lijnen, elementen en patronen): mate waarin elementen onderdeel vormen van een grotere eenheid • mate waarin een element de samenhang begrijpelijk maakt (vormfunctie) <p><u>Tussen het facet historische geografie en de andere facetten van cultuurhistorie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • mate van samenhang met archeologische context • mate van samenhang met stedenbouwkundige context <p><u>Binnen het facet historische bouwkunde:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • synchrone context: voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de stadswijk/het complex mate waarin element onderdeel vormt van een grotere 	3		

⁴ De historische geografie bestudeert immers ruimtelijke en landschappelijke elementen, patronen en samenhangen voor zover deze het resultaat zijn van de wisselwerking tussen de mens en zijn fysieke omgeving op enig tijdstip in het verleden.

		<ul style="list-style-type: none"> • eenheid • mate waarin interieur en exterieur samenhangen <p><u>Tussen het facet historische bouwkunde en de andere facetten:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • samenhang met archeologische context • samenhang met historisch geografische context 			
	Representativiteit	<ul style="list-style-type: none"> • kenmerkendheid voor een bepaald gebied of periode • het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd • kenmerkendheid voor / verbonden aan een bepaald gebied, periode, bouwstijl of menselijke activiteit • het aantal vergelijkbare landschapstypen c.q. patronen, lijnen, elementen, van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde regio 		2	

Minimumscore dus 8, maximumscore dus 24.

Voorstel waardering erfgoed: **Eksterlaan te Valkenswaard: totaal 16 punten.**

Zeer hoog = > 20 punten
 Hoog = 15-20 punten
 Middelhoog = 10-15 punten
 Laag = < 10 punten